

Максимчук Іван Миколайович,
головний оперуповноважений Департаменту
забезпечення діяльності, пов'язаної
з небезпечними матеріалами, Національної
поліції України

ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ В СИСТЕМІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ПІД ЧАС ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ОТРУЙНИХ РЕЧОВИН

В умовах сьогодення злочини, пов'язані з використанням отруйних речовин набувають особливої актуальності. Застосування російською федерацією проти України в деяких її регіонах забороненої хімічної зброї порушує усі норми міжнародного права, порядку ведення війни тощо і тим самим вимагає проведення правильного огляду місця події з метою зібрання усіх необхідних речових доказів для розслідування такого виду злочинів.

Ефективність доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом отруйних речовин значною мірою залежить від правильного вилучення, упакування та транспортування в якості речових доказів. У системі слідчих (розшукових) дій центральне місце у збиранні речових доказів займає огляд місця події.

Відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК України, серед усіх слідчих (розшукових) дій лише огляд місця події у невідкладних випадках дозволяється проводити до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Це робить таку слідчу (розшукову) дію пріоритетною серед інших, оскільки вона не терпить зволікання і є фактично способом зібрання так званої «первинної» слідчої інформації про злочин після його вчинення. Якщо інші слідчі (розшукові) дії можна провести згодом, то огляд місця події категорично ні, оскільки криміналістично значуща інформація може бути знищена внаслідок природних або штучних дій зовнішніх факторів. Особливо це стосується огляду місця вчинення злочину, пов'язаного з використанням отруйних речовин, коли дія останніх може призвести до екологічної катастрофи або отруєння значної кількості населення та інших масштабних негативних наслідків.

Внаслідок специфіки кримінальних правопорушень, що розглядаються, огляд місця події є досить складною слідчою (розшуковою) дією і для вирішення поставлених завдань потребує належної взаємодії між працівниками поліції та іншими службами, чіткості дій, концентрації уваги та беззаперечної кваліфікації усіх її учасників. Оскільки від їх дій залежатиме не лише безпека самих працівників, якіса робота зі слідами щодо їх вилучення, фіксації, збереження, але й безпека людей, тварин, які знаходяться навколо.

Як зазначає І.В. Пиріг, що завданнями огляду є виявлення, фіксація, вилучення та дослідження матеріальних об'єктів на місці події.

Наслідком виконання цих завдань є отримання інформації про механізм вчинення злочину та його учасників [1, с. 169]. Така слідова інформація є достовірною, оскільки та матеріальна обстановка, яка залишається на місці події і є відображенням злочину (його механізму), вказує на усіх його учасників, їх взаємодію під час протиправних дій та отриманих наслідків. Можна навіть сміливо сказати, що зібрані під час огляду місця події дані складають більшу частину доказової бази у розслідуванні злочинів, пов'язаних з використанням отруйних речовин і є неоскаржуваними «міцними» доказами.

Ефективність огляду місця події під час розслідування злочинів, пов'язаних з використанням отруйних речовин, зумовлена такими факторами: 1) своєчасним виїздом на місце події; 2) кваліфікованими діями слідчого, залучених спеціалістів та інших учасників огляду; 3) суворим дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства та використанням розроблених криміналістикою рекомендацій із застосуванням криміналістичної техніки [2, с. 28–29]; 4) суворим дотриманням заходів особистої безпеки (необхідністю використання медичних масок, респіраторів, при особливо небезпечних отруйних речовинах – протигазів, гумових рукавичок відповідного ступеню захисту); 5) застосуванням технічних засобів, які у польових умовах дозволяють визначити вид та концентрацію отруйних речовин і їх сполук; 6) суворим дотриманням алгоритму дій щодо недопущення розповсюдження отруйних речовин, а також їх вилучення та транспортування.

На основі аналізу думок вчених-криміналістів (Т.В. Банної, Л.В. Полуніної [2, с. 28–29], І.В. Пирога [1, с. 169], К.О. Чаплинського [3, с. 53], А.П. Шеремета [4, с. 249]) ми сформулювали *основні завдання огляду місця події при розслідуванні злочинів, пов'язаних із використанням отруйних речовин*, зокрема такі:

1) забезпечення безпеки громадян, тварин (недопущення їх контакту з місцем вчинення злочину);

2) виявлення криміналістично значущої інформації про отруйну речовину або її сполуки, вилучення останніх;

3) виявлення та вилучення інших слідів кримінального правопорушення (обрання найбільш раціонального способу вилучення та транспортування об'єктів із отруйною речовиною, наприклад трупів, зразків їх тканин при екструзії, отруєного одягу, речей чи предметів тощо);

4) визначення обстановки події, механізму вчинення злочину, напрямів розслідування та розроблення загальних версій стосовно події злочину та його учасників;

5) одержання вихідної інформації для організації пошуку злочинця і провадження інших слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів та інших процесуальних дій.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити, що огляд місця події є пріоритетним у системі слідчих (розшукових) дій, оскільки

зібрана криміналістично значуща інформація під час його проведення складає основну частину доказів у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом отруйних речовин, надає уявлення про механізм вчинення такого злочину, а також сприяє визначенню напрямів подальшого ходу розслідування.

Список використаних джерел

1. Пиріг І.В. Шляхи вдосконалення тактики огляду місця події. *Актуальні питання криміналістики* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 20 груд. 2019 р.) / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. С.169–172.
2. Банна Т.В., Полуніна Л.В. Тактичне забезпечення огляду місця події. *Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування*: матер. наук.практ. конфер. (м. Харків, 28 лист. 2019 р.). С. 27–29.
3. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.
4. Криміналістика: навч. посіб. / А. П. Шеремет. 2-ге вид. Київ: «Центр учбової літератури», 2009. 472 с.

Панасюк Вікторія Вікторівна,

ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, УЧИНЕНОГО ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

Проблема домашнього насильства надзвичайно важлива передусім тому, що сім'я є основою суспільства і має перебувати під особливим захистом держави. Насильство і жорстокість в сім'ї не лише руйнують гармонію і злагоду в ній, а й виступають однією з передумов злочинності в суспільстві загалом. Зазвичай, найбільше страждають від насильства жінки, діти та люди похилого віку.

Останніми роками в Україні приділяється велика увага проблемам запобігання та протидії домашньому насильству, яке призводить не тільки до втрати найдорожчого для людини – життя та здоров'я, а також завдає великої соціальної та моральної шкоди суспільству [1, с. 85].

Історія дослідження домашнього насильства, як негативного явища, доволі незначна. Так, 15 листопада 2001 року Верховна Рада України ухвалила перший в СНД Закон «Про попередження насильства в сім'ї», чим визнала як існування цього явища в суспільстві, так і готовність протистояти йому. При цьому у ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» законодавчо було закріплено норму, згідно з якою суди застосовують при розгляді справ